

Deborah A. McCarthy, vierailleva vanhempi tutkija, Ulkopoliittinen instituutti

YHDYSVALTOJEN ULKOPOLITIIKAN MILITARISOITUMINEN JATKUU

YHTEISTYÖ EUROOPAN KANSSA ON YHÄ SOTILAALLISEMPAA

Yhdysvaltojen puolustusministeriöllä on hallitseva rooli maan ulkopoliitikassa. Sen mandaattia on laajennettu ja budjettia kasvatettu. Trumpin hallinto on lisäksi väheksynyt diplomatiaa. Sotilaalliset suhteet saattavat luoda aiempaa pysyvemmän perustan transatlanttiselle yhteistyölle.

Yhdysvaltojen ulkopoliitiikan militarisoitumisesta on kirjoitettu paljon. Vuoden 2001 terrori-iskujen jälkeen puolustusministeriö laajensi toimintaansa alueille, jotka yleensä ovat kuuluneet perinteiselle diplomatialle. Vuonna 2005 se sai valtuudet laajentaa ”omaa kykyä, joilla turvata peruspalvelut, toimiva markkinatalous, oikeusvaltioperiaate, demokraattiset instituutiot ja kestävä kansalaisyhteiskunta”. Alkujaan toiminta liittyi Irakiin ja Afganistaniin, mutta sittemmin se mahdollisti vastaavan toiminnan muillakin alueilla.

Vuonna 2009 puolustusministeriön kansainvälistä mandaattia laajennettiin ”vahvistamaan hyvää hallintotapaa ja oikeusvaltioperiaatetta sekä edistämään vakautta ja kehitystä”. Kongressi antoi sille

uusien valtuuksien; hiljattain se mahdollisti asevoimien työskentelyn ei-sotilaallisten turvallisuusviranomaisien kanssa. Puolustusministeriö hallinnoi nykyään isompaa osaa turvallisuusviranomaisien avusta kuin ulkoministeriö. Suurvaltakamppailussa Donald Trumpin hallinto jatkaa asevoimien suositusta diplomatian kustannuksella. Hallinto on kasvattanut maan puolustusbudjettia ja leikannut diplomatian rahoituksesta: vuodelle 2020 hallinto on pyytänyt 4,9 prosentin korotusta puolustusministeriölle ja ehdottanut 21 prosentin leikkausta ulkoministeriöltä. Puolustusministeriöllä on tärkeä rooli Yhdysvaltain ulkopoliitikassa.

Muutos näkyy Euroopassa. Vaikka Trump on kyseenalaistanut Naton

merkityksen ja saarnannut jäsenmaiden maksuosuuksista, maan asevoimien yhteistyö Naton ja Euroopan kanssa saa laajaa kannatusta kongressilta ja kansalaisilta. Asevoimien läsnäolo ja harjoitukset liittolaisten ja kumppanien kanssa ovat lisääntyneet EDI-rahoituksen kautta (European Deterrence Initiative). Yhdysvaltojen Euroopan-joukkojen päämaja (EUCOM) on lisännyt amerikkalaisjoukkojen läsnäoloa ja valmiusvarastoja Keski- ja Itä-Euroopassa Atlantic Resolve -operaation myötä. Puolustusministeriö on myös lisännyt koulutusta ja muuta tukea Georgialle ja Ukrainalle. Aiempaa suuremman sotilaallisen läsnäolon taustalla on Venäjän hyökkäys Krimille. Amerikkalaiset pyrkivät osoittamaan tukea liittolaisilleen

Euroopan rajoilla. Toiminta on osa laajempaa Yhdysvaltojen ja Naton pelotetta Venäjän suuntaan.

Puolustusministeriö on alkanut tukea instituutioiden rakentamista, kuten koulujen korjaamista, korruptionvastaisia työpajoja sekä poliisi- ja lainvalvontakoulutusta. Nämä ovat perinteisesti kuuluneet osaksi diplomatiaa. Ministeriö hoitaa Euroopassa hybridiuhkiin, erityisesti tietoverkoihin ja disinformaatioon, liittyviä haasteita. Kun ulkoministeriö lakkautti kyberkoordinaattorin toimiston, puolustusministeriö laajensi verkostojaan ja otti harjoituksiinsa siviilipuolen viranomaisia. Ulkoministeriöllä on hyvin vähän resursseja taistella venäläistä disinformaatiota vastaan, mutta puolustusministeriö on lisännyt aloitteitaan EUCOMissa ja Naton kanssa.

Yhdysvaltain ulkopoliittikan militarisoitumisen seuraukset näkyvät kolmella tavalla transatlanttisissa suhteissa.

Ensinnäkin Yhdysvaltojen toiminta Euroopassa näyttäytyy aiempaa sotilaallisempänä. Joukkojen ja harjoitusten lisäysten myötä kymmenien tuhansien amerikkalais-sotilaiden läsnäolosta on tullut näkyvää eurooppalaisille. Sitoumusta on tuotu esiin pr-kampanjoinnilla. Uusia turvallisuussopimuksia, kuten Yhdysvaltojen, Suomen ja Ruotsin välinen aiejulistus, on

allekirjoitettu näyttävin menoin. Yhdysvaltain vaatimukset taakan- jaosta ovat tarkoittaneet yhä enemmän keskusteluja puolustuksesta, vaikka vaatimuksiin on suhtauduttu ristiriitaisesti.

Samaan aikaan Yhdysvaltojen diplomaattinen aktiivisuus on vähentynyt. Trumpin kielteinen retoriikka Euroopasta, päätökset vetäytyä Pariisiin ilmastopöytäkirjasta ja Iranin ydinsopimuksesta (JCPOA) sekä hankaus esimerkiksi Nord Stream 2 -kaasuputkesta ovat häirinneet normaalia diplomatiaa. Trumpin kaudella ei ole pidetty Yhdysvaltojen ja EU:n välistä huippukokousta. Energiaa ja kyberasioita käsittelevät yhteistyöryhmät eivät ole kokoontuneet vuosiin.

Toisekseen puolustusministeriö toteuttaa tai rahoittaa luultavimmin eri yhteistyöprojekteja, joilla torjutaan demokratiaan kohdistuvia uhkia Euroopassa. Ulkoministeriöllä ei ole tähän rahaa: Vuonna 2018 sen Eurooppaa ja Euraasiaa koskeva budjetti oli 1,2 miljardia dollaria. Sen sijaan vain Eurooppaan suuntautuva puolustusministeriön EDI-rahoitus oli 4,5 miljardia dollaria.

Kolmanneksi Yhdysvaltojen ja Euroopan yhteistyö muualla maailmassa todennäköisesti etenee pikemmin sotilaallisia kuin poliittisia kanavia pitkin. Esimerkiksi Kiinan suhteen poliitikot eivät kykene

löytämään yhtenäistä näkemystä Atlantin kummallakaan puolella, mutta puolustussektorilla Yhdysvaltain ja Euroopan virkamiehet pohtivat yhdessä, miten Kiinan sotilaallisen vallan kasvuun vastataan. Esimerkki yhteistyöstä on Yhdysvaltojen ja Ranskan Tyynenmeren turvallisuusdialogi. Amerikkalaisen ja eurooppalaisten strateginen suhtautuminen Afrikkaan vaihtelee, mutta sielläkin sotilaallinen yhteistyö jatkuu terrorismin, rikosten ja ihmiskaupan vastaisessa taistelussa.

Puolustusministeriön vahvistunut asema Yhdysvaltain ulkopoliitikassa todennäköisesti jatkuu. Maan asevoimat ei ole hakeutunut tähän rooliin. Päinvastoin asevoimien johtajat ovat toistuvasti vaatineet korjaamaan sotilaallisen voimankäytön ja diplomatian tasapainoa sekä lisäämään rahoitusta ulkoministeriölle. Vetoimuksista huolimatta Trumpin hallinto on asettanut asevoimat etusijalle, mikä merkitsee ulkopoliittikan militarisoitumisen jatkumista.

Puolustusyhteistyön hyödyntäminen voi auttaa Eurooppaa taasaamaan diplomatiaan liittyviä katkoksia. Kun puolustuspolitiikassa on haasteita, puolustusyhteistyö- ja liittolaissuhteet saattavat tarjota vankemman pohjan transatlanttiselle yhteistyölle lähitulevaisuudessa.